

Oponentský posudek bakalářské práce Lucie Zinke Neverbální komunikace ve škole

Předložená bakalářská práce je upravenou verzí textu, který jsem již před časem posuzovala. Její téma je vázáno na komunikaci ve školním vyučování; v centru autorčina zájmu tu ovšem stojí kódy, které bývají zejména ve výuce chápány spíše jako okrajové. Práce Lucie Zinke má tedy s oporou v konkrétním materiálu ukázat, že v jistém ohledu je důležitost mimoverbálních prostředků právě ve výuce nesporná.

Hned v úvodu bych ráda konstatovala, že autorka zohlednila dle možnosti zásadní připomínky k původní verzi a že práce doznala pozitivních změn. To, že soustředila pozornost pouze na třídy prvního a druhého stupně základní školy a na školu střední, jí umožnilo studium zvolených parametrů komunikace metodologicky sjednotit. Srovnání tak působí mnohem věrohodněji. Práce je také výrazněji strukturována a linie výkladu je pro čtenáře nepoměrně zřetelnější než v první verzi.

Pozornosti se dostává nejprve teoretickému rámci výzkumu: autorka tu charakterizuje neverbální komunikaci a různé její polohy, věnuje se jednotlivým kódům a prostředkům apod. V příslušných subkapitolkách obvykle připojuje k obecné charakteristice i pasáž o specifičnosti fungování daných prostředků ve školní komunikaci. Ocenit lze, že se snaží využívat a kombinovat různé přístupy (někdy jde ovšem o „citáty citátů“, a to s východiskem v literatuře zaměřené odborně i populárně); právě to však občas vede k poněkud nepřehlednému směšování jednotlivých diskurzů, k terminologické nejednotnosti apod.

Jádrum práce je „praktická část“. Autorka ve svých pozorováních postupuje v souladu s východiskem v tzv. školní etnografii. Zkoumání prezentuje postupně v kapitolkách věnovaných jednotlivým „třídám“, resp. vzdělávacím stupňům. Sleduje zejména výklad učitele a komunikační situaci pochvaly či kárání žáka ze strany učitele. Pozornost věnuje částečně i komunikaci mezi žáky. Jde nesporně o cenná pozorování, jež nabízejí mnohde i úvahy obecnějšího charakteru, jak je ukázáno v 7. kapitole, kde se autorka zdařile pokouší své propojit s výklady z odborné literatury.

Co se týče výzkumu: připadá mi poněkud nekompatibilní zařadit do rámce daného studia i sledování neverbální komunikace při výuce cizích jazyků (angličtiny a francouzštiny), kde jde o komunikační situaci dosti specifickou. (Ráda bych se autorky zeptala, proč se tak stalo.) Nedostatkem dosti závažným je ovšem ztráta příslušných videonahrávek – tady jde bohužel o nezměnitelnou situaci, při studiu neverbální komunikace má však vizuální aspekt ve vztahu k popisované situaci zásadní rozměr.

Za největší slabinu této práce však pokládám její formulační a vůbec jazykově-stylovou úroveň (včetně malé citlivosti k aktuálnímu členění výpovědi ap.); s tím souvisí i terminologická a vůbec vyjadřovací nepřesnost. Nebudu zde uvádět jednotlivosti (vyznačila jsem je ve svém exempláři práce), některé defektní formulace jsou však závažnější než jiné, protože brání porozumění a vzbuzují otázky. Např. závěrečná kapitolka v části o extralingválních prostředcích komunikace na s. 32 má název *Důležitost souvislých jevů a*

událostí. Je potřeba vynaložit mnoho úsilí (i s přihlédnutím k dalšímu textu), aby čtenář pochopil autorčin sdělovací záměr, že je totiž nutné studovat neverbální komunikaci komplexně a v kontextu celé situace (a že je tedy potřeba brát s rezervou různé slovníky gest ap). Na důkaz nejednotnosti chápání významu některých gest zde autorka uvádí Vybíralovu tabulku, ale o nutnosti kontextuálního chápání těchto prostředků se už explicitně nerozepisuje, tuto myšlenku sama nijak nerozvíjí. Protože mi připadá, že jde o velmi důležitý aspekt dané problematiky (a také vlastně nevím, zda jsem si formulaci *důležitost souvislých jevů a událostí* vyložila správně), prosila bych o vysvětlení. Upozornit je třeba i na nedostatky ve formálním zpracování textu, jako je odkazování k literatuře (značně nejednotné) a podivné uvádění stran u bibliografických údajů v obsahu.

Vzhledem k tomu, že mimoverbální komunikační prostředky nebývají u učitelů ve středu pozornosti (ba často ani na jejím okraji), jsou pozorování prezentovaná v této práci zajímavá a cenná; zejména když si uvědomíme, že se vztahují ke každodenní výuce. Oceňuji, že je autorka dokázala zachytit a vcelku srozumitelně svá pozorování formulovat a včlenit do kontextu prostudované odborné literatury. Přestože jsem tedy práci vytkla mnohé nedostatky, jsem přesvědčena, že její hlavní úkol byl splněn.

Bakalářskou práci Lucii Zinke tedy doporučuji k obhajobě; navrhuji klasifikaci stupněm „dobře“.

Doc. PhDr. Irena Vaňková, CSc., Ph.D.
Ústav českého jazyka a teorie komunikace
FF UK Praha

V Praze 31. ledna 2013